

főleg ez utóbbi, egész sereg; került elé némi apróság is, és maradt annak, a mi; mert nekem másnemű és sok rendbeli foglalkozásaim jutottak itt, eltérőleg a pesti munkássági körtől. Ha mégis a fölvevett hét fősztályhoz szabad volna egyet tenni: ohajtanám az *adomákat* is oda sorozni, de nem mint pusztán történeti, vagy elbeszélési példányokat, hanem mint az eszjárás mutatványait, melyekben végtelen sok, s más cím alá be nem férhető Jellemvonások maradnának fent.

Közlő: HARASZTHY GYULA.

P. HORVÁTH ÁDÁM LEVELE SZENTGYÖRGYI ISTVÁNHOZ. (?)

A Figyelő XVIII. k. 308. lapján azt olvassuk, hogy «Horváth kimosta magát a Múzeum-társaságból, hogy egészen az Orpheus pártjára álljon. A levél és a levelezés másolata itt megszakadt; nem tudhatjuk, miért vált meg H. a Múzeumtól s mint buzgólkodott az Orpheus mellett. Az előzmények után azonban bátran állíthatjuk, hogy Bacsányiékkal szakítván, testestől-lelekestől Kazinczyhoz szegődött.»

Alább közlök egy levelet, H. eredeti levelét, mely erre feleletet ad s csatlakozik az IK. 1911. 453—460 l. közölt két levélhez; ugyanazon gyűjteményből való ez is: 864. 144/b. sz. a.

Bizodalمام szerint való Drága jó Uram.

Tiszteletes Professor Uram!

Nem tagadom, hogy egy kitsinyt meg-ütököztem rajta, hogy egy keveset késett az Úr' Levele; nem annyira azért, mintha gyanakodtam volna, mintha vagy személyem, s tsak nem régi ismeretségem ilyen hamar kezdene ki esni kedvéből az Úrnak; vagy ez a' nagyobb dolgok körül foglalatokodó elme előtt kelletlen materia unalmat okozott volna: mint azért, hogy nálunk Kazinczy Barátomnak holt hire kerekedvén, gyanakodhattam, hogy az Úr is új Tarsaságunkról, mellynek fel álhatása nagyobb részént ő tőle függött, ugy gondolkodik, mint a' mellynek az ő halálával dugába kellene dűlni: de imé alig vevém Kazinczinak, fel eledése után mindjárt, — igen beteg betűkkel írott levelét; mikor utánna egy néhány napokkal az Urnak kedves Levele is meg érkezett.

Altalolvastam azt egész örömmel, 's bár minden két hétben egyet olvashatnék; és leg először is a' j ragaszték, vagy inkább tóldalék betürül azt írhatom: hogy már tovább törvénné tenni nem merem ezt, mellynek el mulatását, tsak ez előtt fél esztendővel is, mintegy szentség' törésnek tartottam. De ugyan ezen magam' meg győzése hadd erdemelje meg azt az Urtól, hogy Nyári éjtszaka nevű könyvetskémnek sarkára (mellyben egy-néhány sorokat írtam, és argumentálodtam minapi állításomhoz képpest) jegyzésképpen fel tehessem, hogy az Urral vólt egynehány levelezésem után qvalificálnom kell értelmemet; és ezután a' j tóldalékat tsak olt fogom szükségesnek tartani, a' hol az ugyanazon egy, de több értelmű szóknak meg különböztetése, azt a' szokásonn kívül is meg kívánja; és a' hol a'

szokás közönségesen is meg engedi. Azt csak ugyan most sem tagadhatom, hogy jönnek elő néha kentelen is, hol egy hol más argumentumok pro et contra; s nevezetesen az Erdelyi Dialectus, mellyet most a' Napokba M. G. Teleki Josef V Cancellarius Urral a' savanyú vizenn mulató két Ifjú Erdelyi Urak' beszédjekben tapasztaltam, különössen pedig éppen azt, a' mit minapi Leveliben, mint erőszakos ki mondást úgy jegyzett fel az Úr, hogy az s, es sz betűket illetlen kettőztetni, a' j betűnek kijelentésire: — ezek az Erdelyiek ezt: *része*, ennek az egésznek része, így mondják részsze, 's más több hasonlókat.

A' Deák nyelvből vett paritássát az Urnak, a' szokásra nézve, és hogy a' szerént a' magyarban is Ur lehet a' szokás, nem difficultálok; és el hiszem azt, hogy a' hol csak a' szokás a' törvényes orthographiat nagyon meg nem motskolja, inkább úgy kell irnom, mint-hogy magamat újjítónak neveztessem.

Mikor azt írja az Ur: hogy a' ὅτι καλον φιλον ἐστι-nek ez vagyon utánna téve τουτ' τον' επος ᾠθανατων ἤλθε διαστοματων — el nevettem magamat; 's nagyon meg boszonkodtam Theognisra, hogy miért tette utánna amannak ezt; melly miatt már, ha Poëta akarok lenni, ex respectu decorum nem resonirozhatok; miért nem tette inkább azt, a' mit a' harmadik distichonban ír Θεογνιδος ἐστιν ἐπη.

Beszéde, szomszédja, hogy a' 'szokás így különbözteti, és hogy az úgy írásnak más okát nem adhatja még eddig Tiszteletes Uram is: — azt ugyan mondhatom, hogy mi nálunk nem szokatlan ez is: beszédje, de hogy a' hasonló különbözéseknek kell valami orthographica okának lenni, azt is el-hiszem; a' mint hogy az ajánlást előre is köszönöm, és ha fundamentumát találja az Ur a' különbözésnek, hogy velem közleni méltóztassék, ki kérem.

Az abusosok iránt három punctumokban felel az Ur: az elsőről azt mondom hogy az tagadhatatlan; — és hogy a' pert el kerülhessük, azért volna jó egyben többeknek meg állapodnunk; de a' többi ellen sem szólnunk, míg észre vehetetlenül nem praescribálhatunk. A' másodikra — ezen expressionak: A' nyelv dolgában a' természet változhatatlan törvényt nem szabott, egy kis explanatiót kívánnék; azomban az igaz, hogy az abususból usus lehet; de én nagyon szeretném azt el-kerülni, és mind a' mostani usust olyan lábra állítani, mind az abusosokat a' mennyire lehet megigazítani; hogy ezután ötszáz esztendővel is úgy irnának s beszélnének maradéink, mint most mi: — mert most is félek tőle, hogy a' fel-támadáskor Atilával nem tudnék beszélni, noha talám akkor, kisebb gondom is nagyobb lessz ennél. — De a' tréfát félre;tévéen; nagy dicsősége lenne az a' nyelvnek, ha az egyforma szó ejtések s kéz írások seculumokról seculumokra által mehetnének. A' harmadikra: — En is azt tartom, hogy a' szokáson való igazítást érezhetetlenül kell kezdenünk; és ezen okból nem kell a' közönségnek eleinte törvényt szabnunk; nem kell grammaticat irnunk; hanem az egy társaságban dolgozó tagok egyezzenek meg magok között (ha lehetne mindenben) s ha osztán munkáink nagyon közönségesekké, 's utóbb társaságunk is mint egy példává lehetnének;¹ akkor érezhetetlenül

¹ V. ö. IK. 1911. 454. I.

meg lenne az igazítás, azomban nagyon illendő megválogatni azt is, minn szükséges el múlthatatlanul az igazítás, és minn nem.

A' 'Sidó nyelvről a' mit irtam a' punctumok dolgában, azt tsak hozzá vetésképpen irtam; nints erőm nem hogy competalni, de tsak nyomossan discuralni is arról; a' mit tudtam, el vette azt tölem a' boldogtalan feledékenység; most tsak annyit tudok, hogy mind a' Sidó, mind a' Magyar Nap keleti nyelv lévén, többet világosodhatunk a szók származásában, 's írásmódjában a' 'Sidóbül, mint a' mostani Uralkodó szomszéd nyelvekből. Ha a' Chinaiak, egy figurával egész dolgot egész (?) szót jelenthetnek; irhattak az első 'Sidók is punctum nélkül; de én még is gyanításképpen fel tettem, hogy lehetnek a' vocalisoknak a' Sidóknal valami jeleik eleinte is, sat.

A' Mindenés Gyűjteményben hogy ujjitások kezdik magokat jelentgetni, levelének utólján említi az Úr — 's éppen akkor vettem én is a' XIII-dik gyűjteményt; mellyben 196-ik pag. találtam egy, a' j ragasztékkal való abusust: ebben a' szóban, *hasznajik*, igaz az, hogy mind ennek előtte levelekben, mind most leg közelebb Füredenn eleget értekeztem T. Peczeli Urral ez erant a' toldalék betű eránt; de azt tsak soha sem montam hogy minden kerat vocalist j-vel el kelljen választani, *Atyáé, fiúé* nem akarom így írni *atyájé, fíjújé* noha jó formán ugy hangzik; — én tsak a' 3^a persona mellé sürgettem, és a' verbumokban némelly helyekenn, a' *ty* és *ly* betűk helyette itt pedig ezen szóban, *hasznajik*, el végződik a' 3^a persona az *a'* betűnél 's tsak eddig van *haszna*, ha kell a' j, itt kellene lenni az *a* előtt; mert az *a* után már nem formál personát, hanem tsak pluralist tsinál; egész tellyességben vólna *haszonom, haszonod, haszonja*, 's ha már ezt a' szokás contrahálta és tette így, *haszna*, nem szükség utánna többé a' j, hanem tsak hasznaik. — Többi újjitássaikra nem figyelmezttem.

M. V. Cancellarius Groff Teleki hozta hozzánk Kazinczi halálának hírét; mellyen én egészen el szomorodván, el vesztettem minden reménységemet az új Társaságról; 's mivel azomban a' nyelv boldogításában való buzgoságom békét nem hagyott; másról gondolkodtam: 's nagyobb részént meg is nyertem: eppen itt vólt M. G. Szetsényi ő Excellentiája; a' ki nagy indúlattal van a' Magyar Literatorokhoz, 's szerentsemre itt vólt T. Peczeli Úr is; sok félnék reményesgű tanátskozás után a' Groff azt találta ki, hogy tart ő is, s rávesz több meltoságokat, tehetős jó Barátit is hogy tartsanak magok mellett cum caractere secretarii egy egy magyar nemes Ifjat, a' kiknek egyéb dolgok ne legyen, hanem a' jobb idegen nyelvekenn irt könyveket fordítgassák magyarra; és az ilyen összev irogatott új könyveket, mindnyájan kik társak lészünk által nézegetvén, huzamos folyamattal adogassuk ki; talál az a' jó Meltoság modot abban is, hogy minden visibilis fundus nélkül a' tarsaság mind azokat ki nyomtattassa. — Én mivel rossz nemet 's rossz franczia vagyok; a' Deák és Görög Auctorokat tsapták nyakamba. S úgy reménylem, hogy hát az én munkáim leg többet fognak érni, még mi olta a' Groff el ment, nem vettem tudósítását, hogy már hány lelket nyert: ő azt fogadta, hogy ír maga is, a' mint tőle telik, ha ez tökéletességre mehet, igen hasznos dolog lessz; de azomban én az 1790-dikben el kezdetendő Orfeusban, meg nem szünök lenni Kazinczinak Akhatesse, 's Mornéja. Sőt még a' Kassai Museumból sem vonom egészen ki magamat.

El is felejtetem magamat; már tán egész estig irnék. Ki kérem továbbra is leveleit Tiszteletes Uramnak, s magamat jó indulatiba ajálván mindenkori tisztelettel maradok

Tiszteletes Professor Uramnak

Szántód, 23^a Aug. 1789.

igaz szívű szolgálja
Horváth mp.

A főisk. könyvtári kéziratár 864. sz. kötet 144/a. l.

Közli: GÜLYÁS JÓZSEF.

CSOKONAI-VERSEK EGYBEILLESZTÉSE.

A Harsányi-Gulyás Csokonai-kiadásában több töredékben maradt vers van (részint már kiadott, részint kéziratban maradt szövegek), amelyek egyikét-másikat össze lehet illeszteni. Pl. a II. kötet 144. l. levő (*Mezei gyönyörűségről*) összeilleszthető a II. 394. lapon lévővel. Vermértékük: 8, 8, 9, 8, 8, 9, rímképleteük: aabccb. A 144. lapon kezdődő rész az eleje, a 394. lapon kezdődő a vége.

Ugyanígy összeilleszthető a II. k. 148. lapon levő *Kész légy a halálra* című és a II. k. 235. lapon levő *Mindég közel van a halál* című vers a II. k. 362 s 363. lapon levő verssel (a 235. lapon levő rész jön előbb, a 148. lapon levő jóval utóbb.) A 396. lapon levő 30. sz. töredék az I. 425. lap részére emlékeztet.

A II. 262. lapon levő vers (*Az én barátném D. A. quodlibetjére*) a 463. sz. kéziratunkban is szerepel, mint Kovács József verse; a II. 387. lapon levő vers (*Csokonai és Földi közt való beszéd*) talán a Fazekas Mihályé. (EPhK. 1908. 677. l.)

GÜLYÁS JÓZSEF.

KISFALUDY SÁNDOR EGY KIADATLAN VERSE.

Kisfaludy Sándornak az Angyal Dávid kiadásából (1892—93) kimaradt és azóta előkerült verseit és egyéb írásait Gálos Rezső adta ki *K. S. Hátrahagyott munkái* cím alatt (1931). Ebben a kötetben több fiatalkori költemény is olvasható. Ha nagy költői értéket nem jelentenek is ezek a versek, mégis érdekesek, mert fényt vetnek Kisfaludy Sándor kezdő költői gyakorlatára. Kezdő korszakából való verseinek gyűjteményét érdemesnek látszik kiegészíteni az alább közlendő »romántz»-cal.

Az Akadémia kéziratárában őrzik Toldy Ferenc levelezését, s *Toldy Ferenc levéltárczája* 54. kötetében Kautz Gyulának több Toldyhoz írott levele is szerepel. (M. Irod. levelezés 4-drét 109. sz.) Az egyik levél így szól:

Kedves Barátom!

Nem tudom megvan é Kisfaludy Sándor: «Tihanyi Echo» című szép románca Kisfaludy kinyomtatott költeményei közt. Nekem megvan az *eredeti* kézirat K. S. saját neve aláírásával. Ha elfogadod tőlem, szívesen átengedem.

(Olvashatatlan betűk) 1874.

Kautz